

*LUCJAN KACZYŃSKI, JULIUSZ KAMASA, RYSZARD SZYMCZYK, KAZIMIERZ WIATR
Centralny Ośrodek Badania Odmian Roślin Uprawnych
w Słupi Wielkiej*

ODMIANY ZBÓŻ JARYCH, ROŚLIN STRĄCZKOWYCH I ZIEMNIAKA ZAREJESTROWANE W POLSCE W LATACH 1994 I 1995

Rejestr Odmian roślin uprawnych zawiera około 1900 odmian. W wyniku prac hodowlanych corocznie jest on uzupełniany o nowe odmiany. Niosą one w sobie tzw. postęp hodowlany i - jako lepsze - zastępują starsze kreacje, bądź też wzbogacają i uzupełniają dotychczasowe zestawy odmianowe kierowane do produkcji.

Z pewnym uproszczeniem można przyjąć, że corocznie Rejestr jest zasilany przez 7-8 procent nowych odmian, a całkowicie się odnawia raz na kilkanaście lat. Ten naturalny, trwający od wielu lat proces jest nadzorowany przez COBORU; instytucja ta pełni funkcję kontrolno-atestacyjną i rejestrową w odniesieniu do praktycznie wszystkich odmian roślin uprawianych w Polsce.

Decyzje rejestrowe, będące uwieńczeniem długiego i skomplikowanego procesu badawczego, są podejmowane na wniosek specjalnych ciał doradczych - Komisji ds. Rejestracji Odmian, które w liczbie 14 powołuje, raz na cztery lata, minister resortu rolnictwa i gospodarki żywnościowej. Komisje obradują zazwyczaj na początku roku.

Po ostatnich posiedzeniach trzech Komisji ds. rejestracji odmian roślin: zbożowych jarych, strączkowych i ziemniaka, zapadły decyzje o wprowadzeniu do Rejestru, a w efekcie - do uprawy, dwóch nowych odmian zbóż, dziewięciu odmian roślin strączkowych i czterech odmian ziemniaka.

Artykuł przedstawia skróconą charakterystykę tych odmian. Podano również opisy czternastu odmian tych gatunków, które zarejestrowano w roku 1994. Na rynku nasiennym mają one nadal status nowości z uwagi na dość wolne tempo rozmnażania w pierwszych latach po zarejestrowaniu.

Opisy wzbogacają dane liczbowe w tabelach 1, 2 i 3.

ZBOŻA JARE

W ostatnich dwóch latach zarejestrowano sześć nowych odmian zbóż jarych: pszenicę Banti i Ismena, jęczmień pastewny Boss i Start, owies Jawor i pszenżyto Migo. Oto ich charakterystyka.

PSZENICA

- **BANTI**; odmiana chlebowa. Cechuje się dużą odpornością na wyleganie i mączniak oraz średnią odpornością na inne choroby. Dojrzewa wcześnie. Ziarno ma dość duże, o większej zawartości białka, ale też z pewną skłonnością do porastania. Wartość wypiekowa mąki dobra. Wymagania glebowe i w stosunku do poziomu kultury roli przeciętne do mniejszych. Plenność w skali kraju zmienna w latach, od średniej do bardzo dobrej, w rejonach uprawy od średniej do dobrej.
- **ISMENA**; odmiana chlebowa. Cechuje się dużą odpornością na wyleganie, na mączniak, a także na septoriozę, ale ma pewną wrażliwość na rdzę brunatną. Ziarno dobrze wypełnione, o przeciętnej zawartości białka i pewnej skłonności do porastania. Wartość wypiekowa mąki prawie dobra. Wymagania glebowe i w stosunku do kultury roli przeciętne do zwiększonych. Plenność dobra lub bardzo dobra na obszarze całego kraju.

JĘCZMIEŃ

- **BOSS**; odmiana pastewna. Cechuje się dość dużą odpornością na wyleganie. Zdrowotność dobra, zwłaszcza zwiększona odporność na mączniak. Wyrównanie ziarna dobre, mniejszy udział pośladu. Zawartość białka w ziarnie przeciętna. Wymagania glebowe przeciętne. Plenność dobra do bardzo dobrej. W większości rejonów uprawy należy do grupy odmian najlepiej plonujących.
- **START**; odmiana pastewna. Cechuje się dużą odpornością na wyleganie. Zdrowotność dobra, zwłaszcza podwyższona odporność na rdzę karłową. Wyrównanie ziarna przeciętne, zawartość białka w ziarnie mniejsza. Wymagania glebowe przeciętne. Plenność bardzo dobra; we wszystkich rejonach uprawy należy do odmian najlepiej plonujących.

OWIES

- **JAWOR**; odmiana o żółtym ziarnie. Cechuje się dużą odpornością na wyleganie. Zdrowotność przeciętna, kłoszenie nieco późniejsze. Żdźbło dość krótkie. Ziarno o dość małej masie 1000, o mniejszej zawartości białka i tłuszczu.

Wymagania glebowe przeciętne.

Plenność w całym kraju dobra lub bardzo dobra, z wyjątkiem rejonu południowo-wschodniego, gdzie wypada gorzej.

PSZENŻYTO

- **MIGO**; cechuje się dobrą zdrowotnością i dość dużą odpornością na wyleganie. Kłosi się wcześniej, dojrzewa późno. Ziarno o mniejszej gęstości, mniejszej zawartości białka i przeciętnej odporności na porastanie w kłosie. Plonuje bardzo dobrze w całym kraju.

STRĄCZKOWE

W latach 1994, 1995 wpisano do Rejestru piętnaście odmian: pięć odmian grochu siewnego (jadalne - Agra, Cyrkon; pastewne - Albatros, Bart), pięć odmian bobiku (tradycyjne - Caspar, Neptun, Sonet; samokończące - Martin, Ragan), dwie odmiany łubinu żółtego (Teo, Orion), trzy odmiany łubinu wąskolistnego (tradycyjne - Saturn, Polonez; samokończącą - Wersal).

Poniżej krótka ich charakterystyka.

GROCH SIEWNY

- **AGRA**; odmiana jadalna, wąskolistna. Przeznaczona do uprawy na glebach kompleksów pszennych i kompleksie żytnim bardzo dobrym, na zbiór suchych nasion. Cechuje się średnio wysokimi roślinami, o średniej skłonności do wylegania przed zbiorem. Zakwita późno, dojrzewa dość późno. Nasiona duże do średnich; charakteryzują się średnią zawartością białka i średnim czasem rozgotowywania.
- **PIAST**; odmiana jadalna, wąskolistna. Przeznaczona do uprawy na glebach kompleksów pszennych i kompleksie żytnim bardzo dobrym, na zbiór suchych nasion. Cechuje się średnio wysokimi roślinami, o małej do średniej skłonności do wylegania przed zbiorem. Zakwita późno, termin dojrzewania późny do średniego. Duże nasiona charakteryzują się małą zawartością białka i dość długim czasem rozgotowywania.
- **CYRKON**; odmiana jadalna, o liściach parzystopierzastych. Przeznaczona do uprawy na glebach kompleksów pszennych i kompleksie żytnim bardzo dobrym, na zbiór suchych nasion. Cechuje się średnio wysokimi roślinami o dość silnej skłonności do wylegania przed zbiorem. Zakwita późno, termin dojrzewania późny do średniego. Nasiona duże do średnich, charakteryzują się małą do średniej zawartością białka i krótkim czasem rozgotowywania.
- **ALBATROS**; odmiana pastewna, nasienna, o liściach parzystopierzastych. Przeznaczona do uprawy na glebach kompleksu żytniego bardzo dobrego. Cechuje się średnio wysokimi roślinami o średniej skłonności do wylega-

nia przed zbiorem. Termin kwitnienia średni, dojrzewania wczesny. Nasiona duże do średnich, o dużej zawartości białka.

- **BART**; odmiana pastewna, o liściach parzystopierzastych. Przeznaczona do uprawy na glebach kompleksu żytanego bardzo dobrego. Cechuje się średnio wysokimi roślinami, o średniej skłonności do wylegania przed zbiorem. Termin kwitnienia późny do średniego, dojrzewania średni. Nasiona dość duże, o średniej zawartości białka.

BOBIK

- **MARTIN**; odmiana samokończąca, przydatna do uprawy głównie na północy kraju. Zakwita późno, dojrzewa wczesnie. Rośliny niskie, o bardzo małej skłonności do wylegania. Nasiona średnie, o średniej zawartości białka i dość dużej zawartości tanin.
- **CASPAR**; odmiana holenderska, tradycyjna, przydatna do uprawy w rejonach o dużej ilości opadów, na glebach żyznych. Zakwita późno, dojrzewa wczesnie. Rośliny niskie, bez skłonności do wylegania. Nasiona średnie, o małej zawartości białka i bardzo małej zawartości tanin.
- **NEPTUN**; odmiana tradycyjna, przydatna do uprawy we wszystkich rejonach uprawy bobiku. Zakwita i dojrzewa późno. Rośliny wysokie, o małej podatności na wyleganie. Nasiona średnie do dużych, o średniej zawartości białka i dość dużej zawartości tanin.
- **RAJAN**; odmiana samokończąca, przydatna do uprawy głównie na północy kraju. Zakwita późno, dojrzewa wczesnie. Rośliny niskie, bez skłonności do wylegania. Nasiona małe, o średniej zawartości białka i dość dużej zawartości tanin.
- **SONET**; odmiana tradycyjna, przydatna do uprawy we wszystkich rejonach uprawy bobiku. Termin kwitnienia dość wczesny, dojrzewania średniopóźny. Rośliny średnio wysokie, o bardzo małej skłonności do wylegania. Nasiona średnie do dużych, o średniej zawartości białka i dość dużej zawartości tanin.

ŁUBIN ŻÓŁTY

- **TEO**; odmiana tradycyjna, nasienno-zielonkowa. W użytkowaniu na nasiona plonuje bardzo dobrze, na zielonkę średnio. Zakwita i dojrzewa wczesnie. Rośliny dość niskie, o małej podatności na wyleganie. Nasiona małe, o dużej zawartości białka i podwyższonej zawartości alkaloidów. Jest formą termoneutralną.
- **ORION**; odmiana tradycyjna, zielonkowo-nasienna. W użytkowaniu na nasiona plonuje średnio, na zielonkę dobrze. Termin kwitnienia i dojrzewania średni. Rośliny średnio wysokie cechuje średnia podatność na wyleganie. Nasiona małe, o średniej zawartości białka i małej alkaloidów.

ŁUBIN WĄSKOLISTNY

- **SATURN**; odmiana pastewna, tradycyjna. Przydatna do uprawy na nasiona i zielonkę. Zakwita dość wcześnie, dojrzewa dość późno. Cechuje się wyraźnie mniejszą skłonnością do pęknięcia strąków i osypywania się nasion. Nasiona dość duże, o średniej zawartości białka i małej alkaloidów.
- **POLONEZ**; odmiana pastewna, tradycyjna. Przydatna do uprawy głównie na nasiona. Zakwita i dojrzewa wcześnie. Cechuje się małą skłonnością do pęknięcia strąków i osypywania się nasion. Nasiona dość duże, o średniej do dość dużej zawartości białka i małej alkaloidów.
- **WERSAL**; odmiana pastewna, samokończąca. Przydatna do uprawy głównie na nasiona. Zakwita i dojrzewa późno. Cechuje się wyraźnie mniejszą skłonnością do pęknięcia strąków i osypywania się nasion. Nasiona średnie do dość dużych, o średniej zawartości białka i podwyższonej zawartości alkaloidów.

ZIEMNIAK

W latach 1994 i 1995 wpisano do Rejestru osiem odmian ziemniaka o zróżnicowanej długości okresu wegetacji, reprezentujących różne kierunki użytkowania. Wszystkie odmiany są zalecane do uprawy w całym kraju. Te, których odporność na wirusy ocenia się na 5 i 6, wymagają częstego odnawiania sadze- niaków w strefach dużego zagrożenia wirusami, zwłaszcza w rejonie Polski południowo-zachodniej.

ODMIANY WCZESNE

- **BILA**; odmiana jadalna w typie kulinarnym wszechstronnie użytkowym, o dobrym smaku. Charakteryzuje się kłębami okrągłoowalnymi, kształtnymi, o płtykich oczkach. Miąższ żółty, nie ciemniejący po ugotowaniu. Odmiana plenna, o dużym udziale w plonie frakcji handlowej. Podatna na porażenie zarazą ziemniaka.
- **SUMAK**; odmiana jadalna w typie kulinarnym wszechstronnie użytkowa- nym, o dobrym smaku. Charakteryzuje się kłębami owalnymi, kształtnymi, o dość płtykich oczkach. Miąższ kremowy, nieznacznie ciemniejący po ugotowaniu. Jest przydatna do produkcji frytek i czipsów. Odmiana bardzo plenna, o dużym udziale w plonie frakcji handlowej. Podatna na porażenie zarazą ziemniaka.

ODMIANY ŚREDNIOWCZESNE

- **ODA**; odmiana jadalna, w typie kulinarnym wszechstronnie użytkowym, o dobrym smaku. Charakteryzuje się okrągłymi, kształtnymi kłębami o dość płtykich oczkach. Miąższ jasnożółty, nieznacznie ciemniejący po ugotowaniu. Jest przydatna do produkcji frytek.

Odmiana plenna, o dużym udziale w plonie frakcji handlowej. Średnio odporna na zarazę ziemniaka.

- **GLADA**; odmiana skrobiowa, plenna; daje duże plony kłębów i skrobi. Przydatna do przerobu przemysłowego na skrobię i spirytus. Charakteryzuje się dobrym poziomem odporności na choroby grzybowe i bakteryjne; dobrze się przechowuje.

ODMIANY ŚREDNIOPÓŹNE

- **ANIA**; odmiana jadalna, w typie kulinarnym wszechstronnie użytkowym, o dobrym smaku. Charakteryzuje się kłębami okrągłymi, dość kształtnymi, o średnio płtykich oczkach. Miąższ jasnożółty, nieco ciemniejący po ugotowaniu.
Odmiana bardzo plenna, o dużym udziale w plonie frakcji handlowej. Jest odporna na mątwika ziemniaczanego i dość odporna na porażenie zarazą ziemniaka.
- **VIVAL**; odmiana holenderska, jadalna, w typie kulinarnym wszechstronnie użytkowym. Charakteryzuje się kłębami okrągłymi, kształtnymi, o płtykich oczkach. Miąższ żółty, nieco ciemniejący po ugotowaniu. Jest przydatna do produkcji frytek.
Odmiana bardzo plenna, o dużym udziale w plonie frakcji handlowej. Jest odporna na mątwika ziemniaczanego, dość podatna na porażenie zarazą ziemniaka.
- **VISTULA**; odmiana skrobiowa, bardzo plenna; daje duże plony kłębów i skrobi. Przydatna do przerobu przemysłowego na skrobię i spirytus. Charakteryzuje się równocześnie dobrymi właściwościami konsumpcyjnymi. Jest w typie kulinarnym wszechstronnie użytkowym do mączystego, o dobrym smaku. Kłęby są owalne, kształtne, o średnio płtykich oczkach. Miąższ kremowy, nieco ciemniejący po ugotowaniu. Jest przydatna do produkcji frytek i chipsów.

ODMIANY PÓŹNE

- **DUNAJEC**; odmiana skrobiowa, o wysokiej zawartości skrobi. Bardzo plenna; duże plony kłębów i skrobi. Przydatna do przemysłowego przerobu na skrobię i spirytus.
Z uwagi na wysoką odporność na wirusy szczególnie przydatna do uprawy w rejonach dużego zagrożenia wirusami. Odmiana odporna na mątwika ziemniaczanego i odporna na porażenie zarazą ziemniaka.

Tabela 1.

Zboża jare. Ważniejsze cechy użytkowe odmian zarejestrowanych w latach 1994 i 1995.
Lata zbioru: 1992-1994.

Gatunek /Odmiana (rok rejestracji)	Plon ziarna wzorca (dt z ha)	Plon ziarna (% wzorca)	Porażenie mączniakiem (skala 9°)	Odporność na wyleganie (skala 9°)	Masa 1000 ziarn (g)	Zawartość białka w ziarnie (%)
PSZENICA						
Banti (1994)	53,5	101	8,3	7,8	42,3	12,2
Ismena (1995)		102	8,2	8,1	41,3	11,7
JĘCZMIEN						
Boss (1994)	55,0	102	7,9	7,2	47,4	12,2
Start (1995)		105	7,7	7,5	48,8	11,6
OWIES						
Jawor (1994)	53,2	102	7,8	7,6	32,2	11,2
PSZENŻYTO						
Migo (1994)	48,5	104	8,1	7,6	42,7	12,4

Skala 9°: 9° - stan (ocena) najlepszy, 1° - stan (ocena) najgorszy

Tabela 2.

Strączkowe. Ważniejsze cechy użytkowe odmian zarejestrowanych w latach 1994 i 1995.
Lata zbioru: 1992 - 1994

Gatunek Typ użytkowy Odmiana (rok rejestracji)	Plon nasion wzorca (dt z ha)	Plon nasion (% wzorca)	Wysokość roślin (cm)	Wyleganie roślin przed zbiorem (skala 9°)	Równo- mierność dojrzewania (skala 9°)	Liczba dni od wysiewu do dojrzałości technicznej	Masa 1000 nasion (g)	Zawartość błaka w nasionach (%)
GROCH SIEWNY								
- odmiany jadalne								
Agra (1994)	41,2	110	63	5,2	7,8	102	231	22,4
Piast (1995)		101	72	6,8	8,0	99	282	21,0
Cyrkon (1995)		99	63	3,6	8,0	99	244	21,7
- odmiany pastewne*	26,3							
Albatros (1994)		108	67	4,8	8,5	94	239	23,6
Bart (1995)		112	62	4,9	8,4	96	268	22,5
BOBIK	34,5							
Martin (1994)		100	83	8,7	8,1	114	465	27,9
Caspar (1994)		97	79	9,0	8,3	116	464	25,9
Neptun (1995)		106	114	8,2	7,9	120	498	28,2
Rajan (1995)		98	84	8,9	8,3	115	429	28,1
Sonet (1995)		105	102	8,4	8,1	119	484	27,9
ŁUBIN ŻÓŁTY	16,2							
Teo (1994)		125	66	8,0	8,6	115	126	44,9
Orion (1995)		100	76	6,5	7,5	121	123	43,2
ŁUBIN WASKOLISTNY	22,3							
Saturn (1994)		109	58	8,5	7,1	108	168	31,3
Polonez (1994)		111	54	8,0	8,0	105	157	32,3
Wersal (1995)		107	71	7,0	7,5	114	147	31,7

Skala 9°: objaśnienie przy tabeli 1; wzorzec - wszystkie odmiany badane w danym roku;

* - wyniki z lat 1992, 1994

Tabela 3.

Ziemniak. Ważniejsze cechy użytkowe i odpornościowe odmian zarejestrowanych w latach 1994 i 1995.
Lata zbioru: 1992 - 1994.

Grupa wczesności Odmiana (rok rejestracji)	Plon ogólny (dt z ha/ % średniej)	Plon handlowy (dt z ha/ % średniej)	Zawartość skrobi (%)	Plon skrobi (dt z ha/ % średniej)	Odporność (skala 9°)		
					wirus Y	wirus liściozwoju	zaraza ziemniaka
WCZESNE	316/	284/	13,9				
Bila (1994)	99	102	13,7	—	7	6	3
Sumak (1995)	108	110	13,5	—	7-8	5-6	3
ŚREDNIOWCZESNE	326/	279/	15,2	49,1/			
Oda (1995) N	103	106	12,8	87	6	5-6	5
Głada (1994)	106	102	17,5	127	7-8	5-6	5
ŚREDNIOPÓŹNE I PÓŹNE	338/	288/	16,2	54,5/			
Ania (1994) N	120	121	14,6	108	8	5	6
Vital (1995) N	113	124	13,2	94	5-6	5	4
Vistula (1995)	112	109	16,4	114	8	6	7
Dunajec (1994) N	105	100	19,7	129	8	7	7

Skala 9°: objaśnienie przy tabeli 1;

N - odmiana odporna na mącznika ziemniaczanego.